

Tekst:
Flor Declercq
Hannes Dereere

Het verlies van de vrije keuze

Een terugblik op *Freetown* van Dood Paard

W
E
I
V
R
E
I
N
I

Het Amsterdamse toneelgezelschap Dood Paard tekent op deze festivaleditie present met de voorstelling *Freetown*. Tijdens dit stuk ontmoeten drie vrouwen elkaar in de paradijselijke geborgenheid van een Afrikaans resort. Een locatie waar ze zich, mits een solidaire en steunende vergoeding, kunnen verliezen in de armen van een tedere en attente Afrikaan. De geneugten van deze pleziertjes confronteren de dames echter met de onvermijdelijke werkelijkheid die buiten de domeinmuren heerst. Deze realiteit wrikt en wringt aan de vele opvattingen en ideeën die de vrouwen aanhangen.

Na de voorstelling, in het doezelende licht aan de ondertussen vertrouwde waterkant, deelden Hannes en Flor enkele sigaretten en verscheidene gedachten.

Hannes Dereere: "Laat ik van wal steken met de opmerking dat ik dit een erg sterke voorstelling vond. Nog voor de voorstelling van start ging voelde ik mij direct tot het decor aangetrokken. Die interesse is mij het daaropvolgende uur gezelschap blijven houden. De opstelling van een twaalfstal plasticen stoelen omringd door een zee van weggegooid blikjes, bezit een groot potentieel. De verwachtingen die ik aan het begin koesterde werden wat mij betreft ook ingelost."

Flor Declercq: "Het decor genereert zowel een strandgevoel als het idee van een afzichtelijke zee van Pop art, die tekenend is voor de westerse kapitalistische consumptiemaatschappij. Het geluid van iedere stap op scène is het lelijke ruisen van die maatschappij in het vredige Afrika, in zover het daar vredig kan worden genoemd. Het is een sterke metafoor, hoe de vrouwen zich met hun witte gummi-botten over het afval bewegen."

HD: "Het gesprek beweegt zich langs gewichtige thema's als culturele homogeniteit en respect binnen de samenleving, tot de vrijheid van handelen en de zelfmaakbaarheid van de mens. Toch lijken de personages op scène vies van wat er rondom hen gebeurt. Ze zijn hermetisch afgesloten van het land waarin ze zich bevinden. Dat ze slechts tot op zekere hoogte in aanraking komen met de buitenwereld, wordt door de botten op een mooie manier veruiterlijkt."

FD: "Ze kiezen hun eigen vrijheid binnen de beslotenheid van een veilig cocon. Want eenmaal ze buiten die vrijheid komen loopt het verkeerd af en worden ze geconfronteerd met de realiteit die ze niet aankunnen."

HD: "Er valt een subtiele vorm van meerledigheid te ontdekken in de opvattingen van de drie personages op scène. Er worden verscheidene meningen aangeraakt die makkelijk in het hoofd van één indi-

vidu kunnen omgaan. Ze belichten een angst voor het vreemde; een soort van terughoudendheid om nieuwe dingen ontdekken, maar tegelijkertijd ook het politiek correcte streven om *open-minded* de zintuigen voor andere culturen open te stellen."

FD: "Inderdaad, en dit steeds met een wrange bijmaak. De zin voor verkenning en ontdekking betuigen ze vanuit een liberale invalshoek. Er wordt gesproken in verkoopstrategieën en markttermen. Het grote vrijheidsdenken, dat geldt als hét ideaal van de West-Europese maatschappij, blijkt vaak doctrinair en paternalistisch ten opzichte van de Afrikaanse situatie. Het wordt echt opgelegd."

HD: "Je merkt in de voorstelling ook dat wanneer er buiten de lijntjes van het ideale multiculturalisme en integratiedenken wordt gekleurd, deze ingesteldheid als een luchtbel uit elkaar spat. Dit wordt concreet gemaakt als een van de personages zich buiten de grenzen van het resort begeeft en met de werkelijkheid wordt geconfronteerd. 'Op een gegeven moment houdt ook mijn cultuurrelativisme op', weerklinkt het. We bevinden ons buiten de grenzen van het gangbare."

FD: "Bovendien meent één van de vrouwen dat we wat meer moeite moeten doen om een antropologische ingesteldheid in ons op te nemen. Ze neemt al gauw een loopje met dat antropologisch perspectief, wanneer ze beweert dat we de miserie en de armoede moeten aanvaarden als een onderdeel van de Afrikaanse identiteit. 'Als zij daar zelf geen moeite mee hebben, waarom wij dan wel?', lijkt ze wel te zeggen als ze verwijst naar de altijd aanwezige glimlach op het gezicht van de lokale bevolking. Deze relativiteit van dit vrij te kiezen engagement kan gelieerd worden aan de betrekkelijkheid van het vrijheids-

denken. De beginscène illustreert dit op een sterke manier. De onvrede met het feit dat ze binnen het resort niet mogen roken activeert een rebellerende reactie. Alsof ze moeten ingrijpen tegen een vreselijke inbreuk op hun vrijheid. Het hangt allemaal af van hoe je jouw eigen vrijheid invult."

HD: "Ja, juist, ze mogen niet binnen het resort roken maar dit impliceert ook dat ze niet naar buiten willen gaan. Het is haar eigen keuze om binnen het resort te willen roken terwijl ze de 'vrijheid' heeft om buiten het domein een sigaretje op te steken. Deze benaderingswijze van de idee 'vrijheid' verbreedt de thematiek van de voorstelling. Het stuk handelt niet enkel over Afrika, multiculturalisme en de integratieproblematiek. Het gaat over de vrijheid *an sich*, het potentieel dat wij, mensen, bezitten om vrijheid te hanteren en te bereiken."

FD: "Die vrijheid is de kern in heel het verloop van de voorstelling. De vrijheid om je eigen wellustige afrikaan te kiezen, zonder je aan hem te binden. Ze belijden een vorm van vrije liefde. Maar ze geven zich hier wel aan over binnen de geborgenheid van het resort. Ze kiezen uit vrije wil zich op te houden in een ruimte die hen grenzen oplegt. Uit vrije wil laten ze zich oogkleppen opzetten. De mannetjesputters die hen er een aangename tijd bezorgen dienen daar noodgedwongen te werken omdat ze geen geld hebben. En ze zijn zich hier bewust van. Ze beschouwen het bijna als een generositeit om hun vakantie in dat oord te spenderen, als een vorm van liefdadigheid. En dit alles gebeurt in de overtuiging dat ze het zelf gekozen hebben om begaan te zijn met die Afrikanen. Het is eigenlijk een dwanggedachte van hun denksysteem. De rijke westerling moet steun leveren, maar ze willen de ranzige geur van de armoede niet ruiken."

HD: "De voorstelling dwingt je buiten die verworpen denkkaders te treden. Ik vind het moeilijk om de personages te plaatsen. Ze zijn enerzijds heel bekrompen maar anderzijds laten ze een erg intelligente en eloquente indruk na. Ze spreken over diepe maatschappelijke thema's, maar doen dit dan op een zeer platte manier en met enkele boutades waardoor het interessant wordt om jouw eigen denkkader of perspectief te bevragen."

FD: "Die boutades en bekrompenheid zijn zaken waarop veel mensen zichzelf zouden kunnen betrappen. De uitspraak 'survival of the fittest' bijvoorbeeld. Wie heeft er nooit eens gedacht dat vluchtelingen, kansarmen of bedelaars hun steentje moeten bijdragen om geld te verdienen. Ze kunnen niet zomaar van de

ziekenkas leven of verwachten dat je in een land komt en direct geholpen wordt. Deze bedenking betekent daarom niet dat dit een duidelijke stellingname hoeft te zijn."

HD: "Er worden veel gezichtspunten en uiteenlopende gedachten vermengd. Je krijgt erg veel impulsen op erg korte tijd. Ze blijven praten en andere inzichten aanbieden. Binnen één en dezelfde persoon heersen compleet tegenstrijdige opvattingen. Het publiek kan die uiteenlopende denkstructuren volgen zonder er onmiddellijk een waardeoordeel aan vast te hangen. Het is net om die reden dat ik vaak het gevoel had naar een soort innerlijke monoloog te luisteren. Of misschien wel een dialoog van verschillende niveaus van bewustzijn, waarin je alle verschillende aspecten van je denken herkent."

FD: "Een mening die je hebt gevormd evolueert in iets anders. Ook in de voorstelling wordt dit aspect belicht. De naïviteit waarmee een van de personages naar de wereld kijkt komt op de helling te staan. Geleidelijk aan beseft ze dat het niet evident is om de oprechtheid in haar liefde met een van de Afrikanen hoog te houden. Ze denkt dat zij voor hem de ware is, zonder stil te staan bij de ongeloofwaardigheid van zo'n situatie. Zonder stil te staan bij het feit dat er misschien economische motieven in zijn beweegredenen zijn terug te vinden, wat dan ook zo blijkt te zijn."

HD: "Ook dat is breder open te trekken naar een heel herkenbare vorm van blindheid, namelijk deze van de liefde. Het feit dat men zich volledig in een andere persoon kan verliezen en van de werkelijkheid afgesloten kan leven. Die bedenking heb ik vaak gemaakt."

FD: "Die blindheid kunnen we terugkoppelen naar de vrijheid waar we het zonet over hadden. In de voorstelling maken de drie vrouwen een schijnbaar vrije keuze om een ongebonden relatie aan te gaan. Als deze dan ineens verdwijnt, komt het besef dat ze zich op een gegeven moment toch zijn gaan binden en als gevolg daarvan angst koesteren om wat ze hebben te verliezen. De illusie van de vrije keuze; eens we zo'n keuze maken, verliezen we gelijk onze vrijheid. Kiezen is verliezen."

Freetown speelt op 1, 2 & 3/09 om 20u30 in de Kaaistudio's.